

Conference Program
Abstracts

EARLY ALBANIAN LITERACY

Perspectives from
Contemporary Philology
and Historical Lexicography

27 September 2019

Nehemiah Gateway University
Buçimas / Pogradec

*Institut für Albanologie; Vergleichende und
Indogermanische Sprachwissenschaft (LMU)
Institut for Linguistics and Literature Studies (ASA)*

Conference Program

(Friday, 27 September 2019)

Welcome and Opening of the conference (08:30 ca. 30 min)

A. Historical Lexicography and Etymology (09:00 - 11:00)

1. Olav Hackstein (LMU München)

New Advances in Albanian Historical Linguistics: Connecting Albanian Etymologies (p. 5)

2. Anila Omari (ASA Tiranë / LMU München)

Slawismen im Altalbanischen unter Berücksichtigung der neuen philologischen Editionen: "Dittionario italiano-albanese" von Da Lecce (1702 – Ms.) – eine unerforschte Quelle (p. 6)

-Sllavizmat e shqipes së vjetër nën dritën e botimeve të reja filologjike: "Dittionario italiano-albanese" i Da Lecce-s (1702 – Ms.) – një burim i pahulumtuar

3. Sergio Neri (LMU München)

Zur Etymologie von albanisch -zet ,zwanzig' (p. 8)

4. Mimoza Prikur (Uni Shkodër)

On the traces of an Albanian lexicon: Carlo Tagliavini and the Albanian lexemes of the XVI-XVIII centuries in his opus (p. 9)

- Në gjurmët e një leksiku historik të shqipes: Carlo Tagliavini dhe leksema shqipe të shek. XVI-XVIII në opusin e tij

Coffee break: 11:00 - 11:30

B. Historical Lexicography in the Age of Digitalization (11:30 - 13:30)

5. Elton Prifti (Uni Wien)

Il modello di digitalizzazione del Lessico Etimologico Italiano (LEI) e i progetti di lessicografia storica nell'ambito dell'albanese (p. 12)

6. Christiane Bayer (LMU München)
Digitales philologisch-etymologisches Wörterbuch des Altalbanischen (15.-18. Jh.) – Wie wird ein Lemma digital? (p. 13)
7. Besim Kabashi (FAU Erlangen-Nürnberg / LMU München)
Building diachronic corpora of the Albanian language (p. 13)
8. Alexander Rusakov, Maria Morozova
 (ILS RAS Saint Petersburg)
The early Albanian texts in an annotated language corpus: An attempt of processing and analysis (p. 15)

Lunch: 13:30 - 15:00

**C. Early Albanian Literacy in the Linguistic and Philological Context
 (15:00 - 17:00)**

9. Xhevat Lloshi (ASHASH Tiranë)
Complications in Gjon Buzuku's lexicon (p. 16)
 - *Ndërlikime në leksikun e Gjon Buzukut*
10. Joachim Matzinger (OAW Wien)
Gjon Buzuku and the first Albanian alphabet, some reflections (p. 17)
11. Ina Arapi (Uni Wien)
Das Verbsystem in der Grammatik "Osservazioni grammaticali nella Lingua Albanese" (Roma 1716) von Padre Francesco Maria da Lecce
 (p. 19)
 - *Çështje të sistemit foljor në gramatikën "Osservazioni grammaticali nella Lingua Albanese" (Roma 1716) të At Francesco Maria da Lecce-s*
12. Evalda Paci (ASA Tiranë)
On some lexical and phraseological features in works of Old Albanian literature. An retrospective analytical review (p. 21)
 - *Rreth disa veçorive leksikore e frazeologjike në vepra të letërsisë së vjetër shqipe (vështrim analitik retrospektiv)*

Coffee break: 17:00 - 17:30

D. Text Analysis and Text Edition (17:30 - 19:30)

13. Dhori Q. Qirjazi / Doris K. Kyriazis

(Aristotle Uni. Thessaloniki)

From V.Meksi's translation to G.Gjirokastriti's redaction: towards a comparative edition of Albanian texts of NT (p. 24)

- *Ngaha "të kthyerit" e V. Meksit tek "epistasia" e G. Gjirokastritit: drejt një botimi krahasues të teksteve shqip të "Dhiatës së Re"*

14. Fatos Dibra (İstanbul Üni)

The Albanian lexicon of Evliya Çelebi's Seyahatname in the context of Old Albanian (p. 26)

- *Leksiku shqip në Seyahatname të Evliya Çelebi në kontekstin e shqipes së vjetër*

15. Erzen Koperaj & Gëzim Puka (Uni Shkodër)

Kolë Ashta's contribution to the critical editions of early Albanian literature (p. 28)

- *Prurje të Kolë Ashtës në botimin kritik të teksteve të vjetra*

16. Sokol Çunga (AQSH Tiranë) & Bardhyl Demiraj (LMU München)

Ein albanischer Text im Handschriftenbestand des Klosters der Heiligen Trinität auf der Insel Chalki (p. 30)

- *Një tekst shqip në fondin e dorëshkrimeve të Manasitirit të Shën Trinisë në ishullin e Chalki-t*

Conclusions: 19:30

Dinner: 20:00

ABSTRACTS

A. Module

Historical Lexicography and Etymology (09:00 - 11:00)

1. Olav Hackstein

09:00 - 09:30

Ludwig-Maximilians-Universität München
<olav.hackstein@lrz.uni-muenchen.de>

New Advances in Albanian Historical Linguistics: Connecting Albanian Etymologies

The etymology of Albanian has made great headway in recent years, especially in the fields of phonology and morphology. Landmarks are Bardhyl Demiraj's *Albanische Etymologien* (Amsterdam, Atlanta 1997), and Schumacher's and Matzinger's recent monographs on the historical morphology of Albanian.

The Munich Digitales philologisches Wörterbuch des Altalbanischen endeavours to unite the philological documentation of Albanian and its historical reconstruction, documenting the histories of words, and including also in the case of function words their syntactic reconstruction.

The Munich project on Old Albanian is connected to two other neighbor projects that also deal with Indo-European etymologies, the eDiana project on the Anatolian minor Corpus languages (Digitales philologisch-etymologisches Wörterbuch der altanatolischen Kleinkorpussprachen), and another project on the edition and etymological analysis of Tocharian Buddhist texts (*Jātaka- und Avadāna-Texte in west- und osttocharischer Sprache*).

Given this infrastructure, the Munich Albanian project will be able to provide a thorough and up-to-date documentation as well as promote new advances in Albanian etymology. In my presentation I will highlight some instructive examples which underscore the relevance of linguistic reconstruction for synchronic philology and linguistics.

Akademia e Studimeve Albanologjike
Ludwig-Maximilians-Universität München
<anomari@gmail.com>

Slawismen im Altalbanischen unter Berücksichtigung der neuen philologischen Editionen: „Dittionario italiano-albanese“ von Da Lecce (1702 – Ms.) – eine unerforschte Quelle

Die Forschung der Slawismen in den altalbanischen Texten im Zeitraum vom XVI.-XVII. Jh. (Buzuku, Matranga, Budi, Blanchus, Bogdani) umfasst einen Wortbestand von ca. 115 lexikalischen Primäreinheiten südslavischer Herkunft.

Der LMU Projekt Digitales philologisches Wörterbuch des Altalbanischen zielt allerdings neben der Lemmatisierung noch die philologisch-etymologische Ermittlung des vorhandenen Wortkorpus des Altalbanischen, der den Zeitraum bis Ende des XVIII. Jh.s beansprucht bzw. an dem sämtliche altalbanische Texte aus dem XVIII. Jh. beteiligen. Hierzu gehört noch das „Dittionario italiano-albanese“ von P. Francesco Maria da Lecce (1702 – Ms.), das erst 2009 kritisch ediert wurde. Sein reichhaltiges Sprachmaterial soll nun im Rahmen dieses Projekts erschlossen werden.

Die umfassende Wortsammlung aus der örtlichen Volkssprache brachte den italienischen Missionar dazu, eine wesentlich größere Anzahl von Slawismen in seinem Wörterbuch einzutragen, und zwar rund 215 primäre Einheiten, woraus 129 erstmalig in der (alt)albanischen Literatur vorkommen. Sie sind in den bisherigen dialektologischen Feldforschungen und dementsprechend in den bisherigen albanisch-südslawischen Studien (seit Franz Miklosich 1870) noch nicht erfasst und behandelt worden. Darüber hinaus lassen sich nun mehrere bislang als exklusiv nur bei Buzukus „Missale“ beobachtete Slawismen auch bei Da Lecce ermitteln, was unter anderem auf deren einstige sprachgeographische Verbreitung im albanischen Sprachraum hinweist.

Die slawischen Lehnwörter in Da Lecces Wörterbuch gehören zudem zu verschiedenen semantischen Feldern, jedoch hauptsächlich zum

Wortschatz der ruralen und sozialen Lebenskultur.

Der Vortrag behandelt auch Fragen der serbischen bzw. bulgarisch-mazedonischen Herkunftsbestimmung der Slawisten im Da Lecces Wörterbuch. Diese beachtliche Anzahl von Lehnwörtern samt deren semantischen Charakteristika dient zugleich als nützliches Beweismaterial bei den vertieften, sprachlich und anthropologischen Ermittlungen mit Blick auf das einstige albanisch-südslawische Zusammenleben im späten Mittelalter.

**Sllavizmat e shqipes së vjetër nga këndvështrimi i botimeve
të reja filologjike:
Fjalori i Da Lecces (1702 – dsh.) si burim i pahulumtuar**

Hulumtimi i sllavizmave në tekstet e autorëve të vjetër të shekujve XVI-XVII: Buzuku, Matranga, Budi, Bardhi, Bogdani, ka nxjerrë në dritë një fond prej rreth 115 njësisish leksikore me prejardhje sllave.

Puna për projektin e Universitetit të Mynihut “Fjalor digjital etimologjik-filologjik i shqipes së vjetër, shek. XV-XVIII”, me nevojën për vjelje tërësore në korpusin leksikor të shqipes së vjetër, duke përfshirë edhe tekstet e shekullit XVIII, kërkoi vjelje në Fjalorin e Francesco Maria da Lecce-s, i botuar për herë të parë në vitin 2009, i cili rezulton një thesar i vërtetë për shqipen e shekullit XVII për pasurinë leksikore që përmban. Mbledhja e gjerë e leksikut popullor nga ana e misionarit italian ka sjellë edhe përfshirjen e një numri të madh sllavizmash në fjalorin e tij. Në këtë fjalor ndeshim rreth 215 sllavizma, nga të cilët 129 dalin për herë të parë në të. Mes tyre ka një numër sllavizmash që nuk dëshmohen më në literaturë dhe nuk janë përfshirë as në listat e huazimeve sllave të shqipes që nga fillimi i hulumtimeve etimologjike të shtresëzimit të leksikut të shqipes prej Miklosichit e pasuesve të tij sllavistë e albanologë. Disa nga sllavizmat që mendoheshin si ekskluzive të Buzukut, i gjejmë edhe te Da Lecce, pra del se ato kanë pasur një përhapje më të gjerë në gjuhë. Leksemat me burim sllav të Da Lecces u përkasin fushave të ndryshme semantike, por kryesisht jetës fshatare dhe jetës shoqërore të botës arbërore të asaj kohe. Kumtesa diskuton edhe çështje të etimologjisë së leksemave të veçanta të këtij korpusi.

Nga prania sasiore dhe cilësore e sllavizmave në Fjalorin e Da Lecce-s mund të nxirren përfundime edhe për nivelin e bashkëjetesës sllavo-shqiptare në periudhën e Mesjetës së vonë.

3. Sergio Neri

10:00 - 10:30

Ludwig-Maximilians-Universität München
<neri_sergio@yahoo.de>

Zur Etymologie von albanisch -zet ,zwanzig‘

Das albanische Zahlwort -zet, heute nur zusammengesetzt gebraucht in den Numeralien njëzet ,zwanzig‘, dyzet ,vierzig‘, dialektal auch trezet ,sechzig‘, katërzet ,achtzig‘ usw. hat bisher keine befriedigende etymologische Deutung gefunden. Im Vortrag werden Vorzüge und Schwächen der bisherigen Etymologien (nach E. Hamp, G. Klingenschmitt und E. Çabej) erörtert und ein neuer etymologischer Vorschlag unterbreitet.

4. Mimoza Priku

10:30 - 11:00

Universiteti “Luigj Gurakuqi”, Shkodër
<mimozapriku@gmail.com>, <mimozapriku@gmail.com>

On the traces of an Albanian lexicon: Carlo Tagliavini and the Albanian lexemes of the XVI-XVIII centuries in his opus

The name of the Italian linguist Carlo Tagliavini is linked with Albanological studies. The focus of his research on Albanian language is wide, but the main point of this paper will be the achievements of Carlo Tagliavini on the issue of lexical stratification. Besides his systematic work in this area (“La stratificazione del lessico albanese. Elementi indoeuropei” (Firenze, 1943, 1965) and “L’Albanese di Dalmazia” (Firenze, 1937), issues on the Albanian lexicon can also be found in other works. The purpose of our work will be the study of several Albanian lexemes of the XVI-XVIII centuries.

Where did Tagliavini base his observations on the stratification of the Albanian lexicon? Undoubtedly, he relied on the old Albanian authors, but he mostly used them indirectly, mainly through the Etymological Vocabulary of G. Meyer, especially for the etymological source of lexemes or through published Albanian vocabularies, such as: Fjalori J. Jungg (Shkoder, 1895), K. Kristoforidhi (1904), Bashkimi (Shkoder, 1908), A. Leotti (Rome, 1937), which reflect the work done for the collection of the Albanian lexicon. For special lexemes, Tagliavini used words gathered by his leader in Albanology, N. Jokl, from old authors. He also focused on the lexemes of the Arbnesht dialect of Borgo Erizzo in Zara, a dialect which he knew very well.

Part of his work are the lexemes which mark body parts, as: asht (from Buzuku), ballë (Bardhi), bark (Buzuku), buzë (Buzuku), dorë (Buzuku) etc.; family relationships: atë (Buzuku), bir (Buzuku), djalë (Buzuku) etc.; animals: ari/arushë (Bardhi), bukël (Bardhi), dash (Buzuku) etc. These words are accompanied by etymological interpretations.

Considering the evolution of Italian and the other languages, in his works Tagliavini noted the absence of a historical grammar for the Albanian language and a historical dictionary, which according to him, was not difficult to be compiled for literary Albanian, given that there exist only a relatively small number of texts.

Even though C. Tagliavini, in co-operation with other colleagues, prepared an electronic frequency dictionary for the Italian language (“Lessico di frequenza della lingua italiana contemporanea”, Milano, 1971), the circumstances moved him slightly from Albanian language and he did not leave any evidence so that this methodology could be used for this language.

Keywords: historical lexicon, Albanian language, lexicon stratification, old authors

Në gjurmët e një leksiku historik të shqipes:

Carlo Tagliavini dhe leksema shqipe të shek. XVI-XVIII në opusin e tij

Emri i lingvistit italian Carlo Tagliavini lidhet edhe me studimet albanologjike. Fokusi i kërkimeve të tij në albanistikë është i gjerë, por në qendër të kësaj kumtese do të jenë përpjekjet e tij për të bërë një shtresim

të leksikut të shqipes. Përveç punimeve sistematike në këtë fushë (“La stratificazione del lessico albanese. Elementi indoeuropei” (Firenze, 1943, 1965) dhe “L’Albanese di Dalmazia” (Firenze,1937) çështje të leksikut të shqipes gjenden edhe në punime të tjera. Objekt i punës sonë do të jenë disa leksema shqipe të shek. XVI-XVIII. Ku u mbështet Tagliavini në shtresëzimin e leksikut të shqipes? Padyshim që ai u mbështet tek autorët e vjetër, por më shumë ai i shfrytëzoi ata në mënyrë të tërthortë, kryesisht përmes Fjalorit etimologjik të G. Meyer-it, sidomos sa i takon burimit etimologjik të leksemave apo fjalorëve të shqipes të botuar, si Fjalori J. Jungg-ut (Shkoder, 1895), K. Kristoforidhit (1904), i Bashkimit (Shkodër, 1908), A. Leotti-t (Romë, 1937) që pasqyrojnë punën e bërë deri atëherë për vjelen e leksikut të shqipes. Për leksema të veçanta ai u beson vjeljeve nga autorët e vjetër të udhëheqësit të tij në albanologji, N. Jokli-t. Nuk la jashtë vëmendjes edhe leksema të cilat lidheshin me të folmen arbëreshe të Borgo Erizzo-s në Zarë, të cilën e njihte mjaft mirë. Pjesë e punës së tij janë leksemat që shënojnë pjesët e trupit, si: asht (që tek Buzuku),ballë (Bardhi), bark (Buzuku), buzë (Buzuku), dorë(Buzuku) etj.; lidhjet e farefnisnë: atë (Buzuku), bir (Buzuku), djalë (Buzuku) etj.; kafshët: ari/arushë (Bardhi), bukël (Bardhi), dash (Buzuku) etj. Këto fjalë shoqërohen edhe me shpjegime etimologjike.

Nisur edhe nga përvoja e italishtes dhe e gjuhëve të tjera, Tagliavini në punimet e tij ka tërhequr vëmendjen për mungesën e një gramatike historike të shqipes dhe të një fjalori historik, i cili sipas tij për shqipen letrare nuk ishte e vështirë të përpilohej, sepse në shqipe ekzistonin një numër relativisht i paktë tekstesh.

Megjithëse C. Tagliavini në bashkëpunim me kolegë të tjerë solli për italishten edhe një fjalor elektronik të frekuencës (“Lessico di frequenza della lingua italiana contemporanea”, Milano, 1971), rrethanat e larguan atë pak me shqipen dhe nuk la gjurmë në këtë lloj metodologjie për shqipen.

Fjalëkyçe: leksik historik, gjuhë shqipe, shtresim i leksikut, autorët e vjetër

B. Module

Historical Lexicography in the Age of Digitalization (11:30 - 13:30)

5. Elton Prifti

11:30 - 12:00

Universität Wien

<elton.prifti@univie.ac.at>

Il modello di digitalizzazione del Lessico Etimologico Italiano (LEI) e i progetti di lessicografia storica nell'ambito dell'albanese

Il Lessico Etimologico Italiano (LEI), fondato nel 1974 da Max Pfister e diretto da Elton Prifti e Wolfgang Schweickard, è un dizionario esaustivo storico ed etimologico di riferimento della lingua italiana e una delle più grandi opere lessicografiche del mondo. Il LEI è il primo dizionario che considera sistematicamente i dialetti italo-romanzi. Nel suo ambito si tiene conto anche del contesto romanzo. Il LEI appare attualmente principalmente in versione cartacea. Ad oggi sono stati pubblicati 17 volumi di formato grande (corrispondenti ad un totale di oltre 20.000 pagine stampate) delle sezioni delle lettere A, B, C, D, E nonché dei Germanismi.

Da alcuni anni è in corso la trasformazione del LEI in un progetto interamentedigitale, checonsistesianelladigitalizzazioneenellapresentazione online – con molteplici funzionalità di ricerca –, che nella costruzione di un sistema redazionale interamente digitale e della rispettiva infrastruttura. Il LEI-digitale rappresenta attualmente il modello di digitalizzazione più moderno nell'ambito della lessicografia storica contemporanea.

Nel corso dell'intervento si presenteranno brevemente i tratti principali del modello LEI digitale, ponendo l'accento sul sistema redazionale. Con l'auspicio di rendere probabilmente utili ai progetti in corso di lessicografia storica dell'albanese l'esperienza e le conoscenze acquisite nell'ambito del LEI digitale si avvanzeranno alcune proposte concreti di carattere metodologico.

Keywords: Lessico Etimologico Italiano (LEI),
digitalizzazione, lessicografia storica dell'albanese,
modello redazionale digitale

6. Christiane Bayer

12:00 - 12:30

Ludwig-Maximilians-Universität München
<Christiane.Bayer@itg.uni-muenchen.de>

Digitales philologisch-etymologisches Wörterbuch des Altalbanischen (15.-18. Jh.) – Wie wird ein Lemma digital?

In dem Vortrag wird anhand des DFG-Projekts „Digitales philologisch-etymologisches Wörterbuch des Altalbanischen (15.-18. Jh.)“ Möglichkeiten zur Digitalisierung von Wörterbüchern dargestellt. Hierbei werden die Schwierigkeiten und die Chancen, die sich durch diese moderne Form der Lexikologie ergeben, erläutert und exemplarisch dargestellt, wie ein Lemma digital wird.

7. Besim Kabashi

12:30 - 13:00

Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg
Ludwig-Maximilians-Universität München
<besim.kabashi@{fau,lmu}.de>

Building diachronic corpora of the Albanian language

As well as for the analysis of a language at a specific point in time, linguistic corpora can be used for the analysis of a language during a period of time and to facilitate the comparison of language properties, e.g. language changes. The Thesaurus Indogermanischer Text- und Sprachmaterialien (TITUS), Text Database, cf. the link <http://titus.fkidg1.uni-frankfurt.de>, provided by the University of Frankfurt, Germany, is an example of collecting texts of older stages of a language, and which also includes some Albanian texts from the 16th to 18th century. This text collection, stored as a text database, offers search options for word forms and showing the context of occurrence of a word.

Presently, this database contains only raw texts, still lacking linguistic

annotation: a word forms needs to be lemmatized, to be linked to the respective word forms in the present Standard-Albanian. Tagging the word forms according to their parts-of-speech or morphologically would be a next step. This would make diachronic linguistic information available to a wide circle of researchers. On the one hand, the digitization and the technical preparation of the raw texts is a task that can be done in a couple of months, or a year, the linguistic preparation of the texts, on the other hand, needs a long time, as there are not many linguists that can do this.

We present a proposal for building diachronic corpora for the Albanian language. As not all texts can be put together, there is a need for creating more than one corpus. Building a diachronic corpus of old Albanian texts needs categorization of texts. We start collecting texts from at least three groups:

- (1) The Missale (Buzuku),
- (2) Old Gheg texts e.g. Bogdani,
- (3) Old Tosk texts, e.g. Codex Beratinus

8. Alexander Rusakov & Maria Morozova

13:00 - 13:30

Institute for Linguistic Studies, Russian Academy of Sciences
Saint Petersburg, Russia

<ayurusakov@gmail.com> & <morozovamaria86@gmail.com>

The early Albanian texts in an annotated language corpus: An attempt of processing and analysis

The paper describes the attempt of the authors to compile an annotated corpus of texts written in the Albanian language before 1840's. This corpus is supposed to become a part of the Albanian National Corpus (<http://web-corpora.net/AlbanianCorpus/search/>). We tell about our practical experience of digitization and morphological annotation of an early Albanian text, "E mbsuame e krështerë" (1592) by Luca Matranga. We also test and demonstrate the possibilities of the corpus-aided approach to this text, taken as such and in comparison with the contemporary texts of the Corpus written

in the modern Standard Albanian, and discuss the usage of this approach for the study of the Albanian historical grammar and lexicon.

Keywords: early Albanian texts, Luca Matranga, corpus linguistics, annotated Albanian language corpus, annotation, historical lexicon, historical grammar

C. Module

Early Albanian Literacy in the Linguistic and Philological Context (15:00 - 17:00)

9. Xhevat Lloshi

15:00 - 15:30

Akademia Shqiptare e Arteve dhe e Shkencave
<xhevral@gmail.com>

Compilations in Gjon Buzuku's Lexicon

The announced projects for the preparation of a Thesaurus Lingua Albanica, and a Historical and Etymological dictionary of the Albanian Language, alongside with a great and long research work, also raise a number of theoretical questions. A first one is the delineation of the corpus of the Albanian vocabulary.

The most essential problem of every type of dictionaries today is this one: Which is the corpus of the Albanian vocabulary? Does everything occasional, individual, used in bilingual situations, or for stylistic purposes of a single text belongs to Albanian lexicon? Without a scientific, and strict notion there would be a mixed corpus of Greek, Latin, Slavonic, Italian, Turkish, and today English borrowings, as well as of erroneus forms which in no case could be called Albanian. If we limit ourselves to a single text, the first Albanian book known until now, the Missal by Gjon Buzuku, we see that the problem of the corpus is strongly present. First of all, it is partly a bilingual text. There are 260 words and expressions of Latin ecclesiastical terminology against 3200 Albanian words, i.e. 8%. A better picture is acquired if we see the frequency of the words. Latin words and expressions

used in Buzuku's book are quotations, and as a result will not be accepted as part of the Albanian corpus. A number of words, and especially expressions are given by Buzuku at the same time in Latin and in Albanian. Put together they would give the impression of a common phrase book.

The Buzuku text is not only partly bilingual, but moreover, it has been written by a bilingual author. He was a bilingual speaker, using Italian in everyday communication, and reading Italian books for religious purposes. In this way we can explain the large number of Italian words in his book. We can formulate another principle: foreign words used in a bilingual situation are not part of the Albanian corpus.

In its evolution the vocabulary of a language is enriched with new words. It doesn't mean that in previous periods there was not felt the necessity for the corresponding meaning to be expressed in a different item. The solution has followed two main ways.

First, there were words for which we have to establish synonymic relations with later words. Second, the role of a single word can be played by a word group.

In the language there is always a continuous search for the proper word. The same applies for the personal work of a translator. As a conclusion from this short review, we must be very careful in selecting Albanian words from every text; it must not be a mechanical selection, made in our days by electronic devices, because as it is seen from Buzuku's book, the lexicon represents the vocabulary of a particular, and complex text.

Keywords: bilingualism, corpus, loan word, quotation, word group

10. Joachim Matzinger

15:30 - 16:00

Österreichische Akademie der Wissenschaften Wien
<joachim.matzinger@gmail.com>

Gjon Buzuku and the first Albanian alphabet, some reflections

In this presentation we will give an overview of the alphabet used by Gjon Buzuku. As is known, it is an alphabet which is primarily based on the Latin

alphabet, but also has certain special characters. Some of them have been taken over from the Cyrillic alphabet. We will present these characters and their distribution in Buzuku's book and finally talk about some ideas how and under which circumstances this first Albanian alphabet has come into being. This will lead to some other reflections on the structure of Buzuku's book and its place within the Old Albanian literature.

11. Ina Arapi

16:00 - 16:30

Universität Wien

<ina.arapi@univie.ac.at>

Das Verbsystem in der Grammatik “Osservazioni grammaticali nella Lingua Albanese” (Roma 1716) von Padre Francesco Maria da Lecce

Die Grammatik von Padre Francesco Maria da Lecce ist die erste veröffentlichte albanische Grammatik, die wir bisher kennen. Von seinen drei für Albanisch zusammengestellten Werken, wie die Grammatik, das erstmals 2009 erschienene Italienisch-Albanisch Wörterbuch und die als verschollen geltende christliche Lehre, scheint die Grammatik kontinuierlich verwendet worden zu sein. Dies bezeugt die relativ hohe Anzahl von durch ganz Europa aufbewahrten Exemplaren sowie die davon hergestellten Nachdrucke (Adelung, Hobhouse, Vater, Rossi). Das darin enthaltene Material wurde jedoch wenig in den Studien für die historische Grammatik der albanischen Sprache benützt.

Die Grammatik von da Lecce besteht aus drei Hauptteilen: im ersten Teil wird die Deklination von Substantiven, Adjektiven und den Pronomina vorgestellt; der zweite Teil enthält das Verbsystem, das gleichzeitig das Objekt unseres Beitrages ist, während im dritten Teil die unflektierbaren Wortarten, wie Präpositionen, Adverbien, Exklamationen und Konjunktionen behandelt werden. In der Einleitung zum zweiten Teil (I. Tavola generale) mit dem Titel “Del numero delle Coniugazioni de Verbi alban.” erklärt uns da Lecce, dass die Konjugationen in der albanischen Sprache insgesamt zehn sind und er gibt die jeweiligen Endungen an. Unser Ziel ist es, die hier dargestellten

albanischen Verbformen zu präsentieren und zu klassifizieren. Innerhalb unserer Möglichkeiten werden wir versuchen auch ein Vergleich mit dem Verbsystem anderer Werke der altalbanischen Literatur vorzunehmen.

Keywords: Francesco Maria da Lecce, albanische Grammatik, albanisches Verbsystem.

**Çështje të sistemit foljor në gramatikën
“Osservazioni grammaticali nella Lingua Albanese”
(Roma 1716) të Padre Francesco Maria da Lecce-s**

Gramatika e Padre Francesco Maria da Lecce-s është e para gramatikë e botuar e gjuhës shqipe që njohim deri më sot. Prej tre veprave të hartuara nga Da Lecce për gjuhën shqipe, si gramatika (Romë 1716), fjalori italisht-shqip (1702 - dsh.) i botuar për herë të parë në vitin 2009 dhe doktrina e krishterë italisht-shqip që konsiderohet e humbur, duket se gramatika ka qenë përdorur vazhdimisht, çka e dëshmon dhe numri relativisht i madh i kopjeve të ruajtura anembanë Europës, si dhe ribotimet që i janë bërë asaj (Adelung, Hobhouse, Vater, Rossi). Megjithatë, materiali i shumtë që sjell ajo është shfrytëzuar pak në studimet për gramatikën historike të gjuhës shqipe.

Gramatika e Da Lecce-s përbëhet nga tri pjesë kryesore: në pjesën e parë pasqyrohet lakimi i emrave, mbiemrave dhe përemrave, pjesa e dytë i kushtohet sistemit foljor, i cili përbën edhe objektin e kumtesës sonë, ndërsa pjesa e tretë ka të bëjë me parafjalët, ndajfoljet, pasthirrmat dhe lidhëzat, domethënë me pjesët e pandryshueshme të ligjëratës. Në hyrje të pjesës së dytë (I. Tavola generale) me titullin “Del numero delle Coniugazioni de Verbi alban.” Da Lecce na sqaron se zgjedhimet e gjuhës shqipe janë dhjetë, duke na dhënë edhe mbaresat për secilin zgjedhim. Synimi ynë është që të bëjmë një përshkrim të formave foljore shqipe të paraqitura këtu dhe të klasifikimit të tyre. Brenda mundësive do të përpiqemi që sistemin foljor të kësaj gramatike ta krahasojmë edhe me sistemin foljor në veprat e autorëve të tjerë të vjetër në kulturën e shkrimit shqip.

Akademia e Studimeve Albanologjike, Tiranë
<evaldapaci@gmail.com>

**On some lexical and phraseological features in works
of Old Albanian literature
An retrospective analytical review**

This study is focused on a retrospective analytical overview of some lexical and phraseological features that appear in works of ancient Albanian literature, briefly summarizing as follows:

- The importance of studying special constructions in certain works of Old Albanian literature. Syntagms and special constructions in the biblical texts of Gjon Buzuku's book. Similar uses of the connotative value of the same syntagms in the parables from the Gospels in this book. Issues of consolidation of certain uses and later uses approaches in chronological terms. Reflecting on a complex culture in the lexicon of Gjon Buzuku's book. The texts of the Old Covenant and the Apostles' Acts in a comparative and analytical perspective. Issues of differentiation of certain uses in similar passages in Gjon Buzuku's book.
- *The Credo* as a basic text in the daily liturgy and the history of its presentation in some of the works of Old Albanian literature. Outline of a basic terminology related to the sacraments and other notions underlying this text. Deficiencies or uncertainties of a terminological nature in Gjon Buzuku's Meshari Credo; novelty and particularity in its later variants: Acts of the First Arbanon Council; the doctrine of Gjon Nikollë Kazazi (1743) and its reprise as a necessity in the ecclesiastical synods following the Council of Arbanon (1703).
- The importance of dealing with the basic texts of the Christian liturgy in Old Albanian literature works and reflections on particular uses in their composition. Issues of differentiation in certain uses in works of Old Albanian literature. The peculiarity of the use of Ama in the texts of Meshari and its reflection in later works of this literature. Examples of use with a particular lexical value to the word Ama in the introductory texts of the Arbanon Council Acts (1703). The word Ligjë "law" and

possible lexical differentiation in terms of its use in the above-mentioned works. Reference to the Old and New Testaments in authors like Buzuku and Bogdani, but also to the synodal decrees leading to the Arbanon Council in its acts.

- The importance of the substantive study of the Arbanon Council Acts (1706) in terms of tracing the specific uses associated with sacraments and daily liturgy. Issues of continuity and innovation encountered in these texts and the reprise of the particular lexical value constructions. Clear implications of the biblical lexicon in the texts of these acts. The necessity of a synoptic look that considers similar uses in previous works.

**Rreth disa veçorive leksikore e frazeologjike në vepra
të letërsisë së vjetër shqipe.
Vështrim analitik dhe retrospektiv**

Në studimin tonë jemi fokusuar në vështrimin analitik retrospektiv të disa veçorive leksikore e frazeologjike që shfaqen në vepra të letërsisë së vjetër shqipe duke i përmbledhur me stil telegrafik, si vijon:

- Rëndësia e studimit të ndërtimeve të përveçme në vepra të caktuara të letërsisë së vjetër shqipe. Sintagma dhe ndërtime të veçanta në tekstet biblike të librit të Gjon Buzukut. Përdorime të ngjashme nga vlera konotative i të njëjtave sintagma në shembëlltyrat nga ungjijtë në këtë libër. Çështje të konsolidimit të përdorimeve të caktuara dhe qasje me përdorime të mëvona në pikëpamje kronologjike. Reflektimi i një kulture komplekse në leksikon e librit të Gjon Buzukut. Tekstet e Besëlidhjes së Vjetër dhe Veprat e Apostujve në një vështrim përqsasës dhe analitik. Çështje të diferencimit të përdorimeve të caktuara në pjesë të ngjashme në librin e Gjon Buzukut.
- Besojma si tekst themelor në liturgjinë e përditshme dhe historiku i paraqitjes së saj në disa nga veprat e letërsisë së vjetër shqipe. Përvijimi i një terminologjie themelore që lidhet me sakramentet dhe me nocione të tjera që qëndrojnë në themel të këtij teksti. Mangësitë e paqartësitë e një natyre terminologjike në Besojmën e Mesharit të Gjon Buzukut; risi dhe veçanti në variante të mëvona të saj: Aktet e Koncilit të parë të

- Arbënit; Doktrina e Gjon Nikollë Kazazit (1743) dhe rimarrja e saj si domosdoshmëri në sinode kishtare që pasojnë Koncilin e Arbënit (1703).
- Rëndësia e trajtimit të teksteve themelore të liturgjisë së krishterë në veprat e letërsisë së vjetër shqipe dhe reflektime mbi përdorime të veçanta në përbërje të tyre. Çështje të diferencimit në përdorime të caktuara në vepra të letërsisë së vjetër shqipe. Veçantia e përdorimit Ama në tekstet e Mesharit dhe reflektimi i saj në vepra të mëvona të kësaj letërsie. Shembuj të përdorimit me një vlerë leksikore të veçantë fjalës Ama në tekstet hyrëse të Akteve të Koncilit të Arbënit (1703). Fjala ligjë dhe diferencime të mundshme leksikore në pikëpamje të përdorimit të saj në veprat e sipërpërmendura. Referimi ndaj Besëlidhjes së Vjetër dhe asaj të Re në autorë si Buzuku dhe Bogdani, por dhe ndaj dekretëve sinodale që i prijnë Koncilit të Arbënit në aktet e këtij të fundit.
 - Rëndësia e studimit përmbajtësor të Akteve të Koncilit të Arbënit (1706) në pikëpamje të gjurmimit të përdorimeve të veçanta që lidhen me sakramendet dhe liturgjinë e përditshme. Çështje të vijimësisë dhe risive që ndeshen në këto tekste dhe rimarrja e ndërtimeve me vlerë të veçantë leksikore. Ndikime të qarta të leksikut biblik në tekstet e këtyre akteve. Domosdoshmëria e një vështrimi sinoptik që konsideron dhe përdorime të ngjashme në vepra paraardhëse.

D. Module

Text Analysis and Text Edition (17:30 - 19:30)

13. Dhori Q. Qirjazi / Doris K. Kyriazis

17:30 - 18:00

Aristotle University of Thessaloniki

<kyrdoris@lit.auth.gr>

From V. Meksi's translation to G. Gjirokastriti's redaction: towards a comparative edition of Albanian texts of NT

It shall be possible to have a general consideration of the language used in the Albanian translation of the NT only when the complete manuscript of the entire text, drafted by its first translator, Vangjel Meksi (1819-1820), is fully transcribed and published, and when its text shall be opposed, in detail, against the subsequent revised translation by Grigor Gjirokastriti (1827).

The work that began with the transcription of the translated text of "the Gospel of Matthew" by Xh. Lloshi (2012), as completed by Th. Qendro (2016), who updated the revision made by Grigor Gjirokastriti by using the current Albanian alphabet, was continued with the transcription of the "Gospel of Mark" (Qirjazi 2018) and the "Gospel of John" (Qirjazi 2019).

The present paper focuses on issues regarding the transcription of V. Meksi's manuscript; said manuscript, as it is known, was the saved copy of the original, written by someone who hardly knew any Albanian.

Following the transcription, the linguist and the philologue, have the opportunity to oppose the two texts, the translation and the revision, and to reach interesting conclusions about the Albanian language of the southern districts, at the end of the 18th century and at the dawn of the 19th century.

What is most important is that we are actually dealing, on one hand, with a pre-national Albanian era document, which is evident from the absolute absence of linguistic purism, and on the other hand, from the early efforts to use a written Albanian language which would be understood by as many people as possible, so, hyperdialectic, to this purpose.

Ngaha “të kthyerit” e V. Meksit tek “epistasia” e G. Gjirokastritit: drejt një botimi krahasues të teksteve shqip të “Dhiatës së Re”

Mundësinë për një qasje të përgjithshme të gjuhës së “Dhiatës së re” shqip do ta kemi vetëm kur të jetë transkriptuar e botuar i gjithë dorëshkrimi i përkthyesit të parë të tekstit integral të saj, Vangjel Meksit (1819-1820), e kur ky të jetë krahasuar imtësisht me redaktimin e Grigor Gjirokastritit (1827).

Punën e nisur prej Xh. Lloshit me transkriptimin e “Ungjillit pas Mateut” (2012), plotësuar prej Th. Qendros (2016), i cili solli në alfabetin e sotëm të shqipes tekstin e redaktimit të Gjirokastritit, e kemi vazhduar me transkriptimin e “Ungjillit pas Markosë” (2018) dhe të “Ungjillit pas Joanit” (2019).

Në këtë kumtesë do të trajtojmë çështje të transkriptimit të dorëshkrimit të V.Meksit, dorëshkrim i cili, siç dihet, na ka mbërritur si kopje e origjinalit, realizuar nga një dorë që e njihte shqipen pak ose aspak.

Pas kryerjes së transkriptimit, gjuhëtari dhe filologu kanë rastin të krahasojnë tekstin e përkthimit dhe tekstin e redaktimit dhe të arrijnë në përfundime interesante për shqipen e viseve jugore në kapërcyell të shek. XVIII dhe XIX.

Më i rëndësishmi syresh është se kemi të bëjmë, në njëerën anë, me një dokument të periudhës parakombëtare të shqiptarëve, gjë që duket në mungesën absolute të prirjeve puriste, dhe, në anën tjetër, me përpjekjet e hershme për një shqipe të shkruar të kuptueshme nga sa më shumë popull, e prandaj tejdialektore.

**The Albanian lexicon of Evliya Çelebi's Seyahatname
in the context of Old Albanian**

Evliya Çelebi had the opportunity to visit the Albanian lands three times, in 1660, 1662 and 1670 respectively. He collected some Albanian material using the Arabic script and presented it in his description about the Albanian language in the second part of the narratives on Albania (VI Book of Seyahatname). This material was first presented by R. Dankoff (1991, p. 112). Later it was scrutinized by R. Elsie (1997), who established the Modern Albanian form and the meaning of the lexical units and expressions, but who didn't make any philological or linguistic analysis. After Elsie's effort (and except a verbatim recurrence of the Elsie's results by J. Kastrati (2000, p. 127-129) and a divulging newspaper article by Xh. Lloshi (Lloshi, 2016), a philological analysis of Evliya's Albanian material is still lacking. Doubtlessly Evliya Çelebi heard the sound of Albanian tongue even before traveling to Albania, while exploring the streets of Istanbul. However he chose to give the short linguistic description in the form of a lexicon while describing the city of Shkodër. This led to the opinion that the material was collected from the Scutarine vernacular.

This presentation intends to make a philological description of the Evliya Çelebi's Albanian lexicon in the context of the Old Albanian language. If we exclude five words recorded in Ravzî's travelogical poem about Dukagjin (prior 1600), Evliya Çelebi's Albanian texts are the earliest texts written in Arabic script known up to date. As a material of the 17th century, the lexicon shows some interesting peculiarities that must be considered within the linguistic framework set according to the literary works prepared mostly by the authors of Northern Albania (like Budi, Bardhi and Bogdani). It shows some transitory characteristics found in one hand in the sources of the 17th century and on the other hand in those of the 18th century (e.g. Kazazi). As a dialectological material seems that in some instances it

exceeds the boundaries of the northwestern Gheg and may be more proper to see it as an eclectic rather than a homogenous dialectological material. Although with a very modest volume, the lexicon contains some important evidence, sometimes found in no other known written source. On the other hand, there are some instances of ghost-words resulting from Evliya's text; and also some erroneous transcriptions made in the previous works, which lead to missreadings and missinterpretations. Some of these instances are discussed here proposing in turn new readings and interpretations that seem more accurate.

Keywords: Old Albanian, Albanian in Arabic script, Albanian dialects, Evliya Çelebi's Seyahatname.

15. Erzen Koperaj & Gëzim Puka

18:30 - 19:00

Universiteti "Luigj Gurakuqi" Shkodër
<ekoperaj@yahoo.it>

Kolë Ashta's contribution to the critical editions of Old Albanian literature

The work of scholar Kolë Ashta in the field of studies on Old Albanian literature remains a valuable contribution even nowadays. This article aims to review Ashta's studies, not only his contribution to this field, but also the method followed by him in the critical editions of Old Albanian texts (the article focuses on Ashta's philological analysis on Buzuku's and Budi's works). Ashta determines as a criterion for the study and preparation of a critical edition, that the translation-original contraposition should not be primary, focusing only on the original, otherwise the study and presentation range of the text would be greatly narrowed. It's crucial to highlight the original "passus" that our authors have added within the translated works. The treatment of these texts, though translations, should be seen above all as literary facts of the Albanian language of the XVI-XVII centuries. It seems as Ashta's point of view on "Meshari" and/or even Budi's works is related not only to the translation as a work accomplished, but also to the

process as the treatment and conception of linguistic tools and their literary side. Besides constructing the historical background required for these texts to be published, Ashta always builds an author-contemporary reader relationship to better understand the linguistic style of these authors. Thus, Ashta observes that in the linguistic structure of Buzuku's and Budis texts the expression of Albanian is firmly connected with substantivated adjectives in accordance with common speaking, so as to be adjusted with the Latin names of the spiritual realm. Likewise, the cases of dialogic prose are a kind of composition in popular discourse. The author of this article does think that Ashta, in his studies on Old Albanian authors has followed the positivist philological method that prevailed in studies of this nature at the beginning of the 20th century.

Prurje të Kolë Ashtës në botimin kritik të teksteve të vjetra

Vepra e studiuesit Kolë Ashta në fushën e studimit mbi tekstet e autorëve të vjetër të shqipes së shkruar paraqet një kontribut me vlerë edhe sot e kësaj dite. Në këtë artikull synohet shqyrtimi i studimeve të Ashtës, jo vetëm si kontribut i tij mbi këtë fushë, por edhe i metodës që ai ka ndjekur në botimet kritike të teksteve të vjetra të shqipes së shkruar (artikulli përqendrohet në analizën filologjike të Ashtës mbi veprën e Buzukut dhe Budit). Si kritere të studimit dhe të përgatitjes së një botimi kritik, Ashta përcakton që të mos vendoset si parësore kundërvënia përkthim-origjinale, duke u përqendruar vetëm te kjo e fundit pasi hapësira e studimit dhe e prezantimit të tekstit të vjetër do të ngushtohet shumë, por të dalin në pah “passus-et” origjinale që autorët tanë kanë shtuar brendapërbrenda veprave të përkthyer. Trajtimi i këtyre teksteve edhe pse përkthime, duhet të bëhet duke i parë mbi të gjitha si fakte letrare të gjuhës shqipe të shekujve XVI-XVII. Duket sikur pikëvështrimi i Ashtës mbi veprën “Meshari” apo dhe veprat e Budit, lidhet jo vetëm me përkthimin në vetvete si punë e kryer, por edhe me vetë procesin si trajtim dhe konceptim i mjeteve gjuhësore, qoftë edhe i letrarësisë së tyre. Përveç ndërtimit të kuadrit historik që kërkon me doemos botimi i këtyre teksteve, Ashta ndërton gjithnjë edhe një raport autor-lexues i kohës, për të kuptuar më drejt stilin gjuhësor të këtyre autorëve. Kështu, Ashta vë re se

në strukturën gjuhësore të teksteve të Gjon Buzukut e Budit, të shprehurit shqip thuret ngulmas me mbiemra të substantivuar në përkim me të folurit popullor, për t’ju përgjigjur kështu emrave latinë të sferës shpirtërore. Po ashtu, rastet e prozave të dialoguara janë një lloj kompozimi në ligjërimin popullor. Autorët e artikullit mendojnë se në studimet e tij mbi shkrimtarët e vjetër të shqipes, Ashta ka ndjekur metodën filologjike pozitiviste që mbizotëronte në studimet e kësaj natyre në fillim shekullin XX.

16. Sokol Çunga & **Bardhyl Demiraj** 19:00- 19:30
Arkivi Qendror i Shtetit, Tiranë LMUniversität München
<sokolcunga@gmail.com> <demiraj@lrz.uni-muenchen.de>

Ein albanischer Text im Handschriftenbestand des Klosters der Heiligen Trinität auf der Insel Chalki

In jüngster Zeit erschien eine zweibändige Ausgabe über den Handschriftenbestand, den einst die Bibliothek des Klosters der Heiligen Trinität auf der Insel Chalki (Marmarameer, Türkei) beherbergte und der mittlerweile in die Zentralbibliothek des Ökumenischen Patriarchats von Konstantinopel verlagert worden ist (Binggeli et al. 2019). Die Veröffentlichung ging mit der neuesten Sensation in der gegenwärtigen Albanologie einher, ausgelöst durch das Auftauchen eines einseitigen albanischen Manuskripts mit griechischem Alphabet, ein bis dato unbekanntes Dokument in der Kulturgeschichte der früh-albanischen Schrift.

Dieses Manuskript ist auch Gegenstand unserer Studie, wobei die Erfassung und Beschreibung des Dokuments sowie die Annäherung zu dem Problemkreis, der natürlicherweise mit dem paratextuellen Rahmen einhergeht, nur einen Teil des Ziels ausmachen, das wir uns in dieser Studie gesteckt haben. Unsere Hauptabsicht besteht vor allem in den Ergebnissen, die im Laufe der genuinen philologischen Bearbeitung des Textes erzielt wurden, wobei wir uns des Weiteren auf folgende Punkte konzentrieren: a) die Reproduktion des Textes als Faksimile; b) seine Rekonstruktion als diplomatische Wiedergabe; c) seine genaue Transliteration mit dem

Buchstabenbestand des lateinischen Alphabets; sowie zuletzt d) seine weite Transkription, was selbstverständlich einhergeht mit e) der Bemühung, eine normalisierte Variante tentativ zu rekonstruieren, was einem größeren Leserkreis die Lektüre und das Verständnis des Textes ermöglicht. Die sorgfältige Beschreibung all dieser Phasen während der Untersuchung gestattet es den Autoren, die Arbeit mit einigen allgemeinen Betrachtungen abzuschließen, was die Festlegung dieses Textes innerhalb des Verlaufs der frühen albanischen Schriftkultur mit griechischem Alphabet betrifft, bzw. mit seinem Platz innerhalb des Erbes der albanischen Schriftdenkmäler auf dem orthodoxen Kulturareal (des Südens).

Një tekst shqip në fondin e dorëshkrimeve të Manasitirit të Shën Trinisë në ishullin e Chalki-t

Dalja në qarkullim kohët e fundit e botimit dyvëllimësh mbi fondin e dorëshkrimeve që ruante dhe mbarështonte dikur Biblioteka e Manasitirit të Shën Trinisë në ishullin e Chalki-t (Deti i Marmara-s/Turqi), e cila është transferuar ndërkohë në Bibliotekën Qendrore të Patriarkatit Igumenik në Stamboll (Binggeli et al.: Turnhout 2019), u shoqërua me sensacionin e radhës në albanologjinë bashkëkohore e që ka të bëjë me praninë e një dorëshkrimi njëfaqësh shqip me alfabet grek, të panjohur më parë në historinë e kulturës së hershme të shkrimit shqip.

Ky dorëshkrim është edhe objekt i studimit tonë, ndërkohë që njohja dhe përshkrimi i tij si edhe familjarizimi me atë qerthull problemor që shoqëron natyrshëm kornizën e tij paratekstuale përmbushin vetëm një pjesë të qëllimit që i kemi vënë vetes në këtë studim. Qëllimi kryesor sendërtohet sidomos në rezultatet e arritura gjatë përpunimit të mirëfilltë filologjik të tekstit duke u përqendruar në vazhdimësi: a) në riprodhimin e tekstit si faksimile; b) në rindërtimin e tij si riprodhim diplomatik; c) në transliterimin e tij të përpiktë me inventarin e shkronjave me alfabet latin; e së fundi d) në tejshkrimin (= transkriptimin) e tij të përkujdesur, çka nxit natyrshëm e) tentativën për rindërtimin e një varianti të normalizuar që e bën atë të lexueshëm e të kuptueshëm për një rreth më të madh lexuesish specialistë. Përshkrimi i kujdesshëm i gjithë këtyre fazave në hulumtim lejojnë autorët

të përfundojnë këtë studim me do konsiderata të përgjithshme, sa i përket fiksimit të këtij teksti në rrjedhën e zhvillimit të kulturës së hershme të shkrimit shqip me alfabet grek, përkatësisht me vendin e tij në trashëgiminë e përmendoreve të shkrimit shqip në Arealin Kulturor Ortodoks (të Jugut).

[other abstracts]

17. Lucia Nadin

(ICI Tirana / Venezia)

Venezia Cinquecento: da Barleti a Buzuku. La custodia e la promozione della memoria di Albania.

Le mie più recenti indagini sul “Meshari” di Buzuku mi hanno portato alla convinzione che, convalidate le prime ipotesi di P. Justin Rrota condivise da Mario Roques circa la stampa del libro a Venezia, due siano le piste da seguire in futuro.

La prima tende alla precisa individuazione della officina che lo ha stampato: lo studio dell’apparato figurativo ha aperto nuovi scenari, fornendo, forse, spiegazione anche di un ritiro dell’opera dalla circolazione non per questioni di carattere religioso, quanto per problemi di politica veneziana.

La seconda pista ha dimostrato la validità del concetto paradigmatico di testo e contesto: Buzuku e la sua opera non sono fiore nel deserto, devono essere inquadrati nel panorama della emigrazione albanese a Venezia, rapportati alla volontà di custodia e promozione della memoria della patria di origine in terra di patria di adozione. Così come per le opere di Barleti (nei primissimi anni del secolo), anche il “Meshari” va letto entro un preciso quinquennio (a metà secolo) di iniziative e vicende, in cui non fu estranea, si crede, la presenza, ancora una volta, della famiglia Angelo (i due sacerdoti Paolo junior e Andrea, nello specifico).

18. Bardhyl Demiraj

Ludwig-Maximilians-Universität München

<demiraj@lrz.uni-muenchen.de>

Two inscriptions in Albanian and Aromanian on the “Engraving of Ardenica” (1731)

In this study we will focus on two inscriptions in Albanian and Aromanian that are placed sideways on the so-called “Engraving of Ardenica”, which represents the background of the icon of the Virgin and Holy Mother (of the Monastery) of Ardenica (Fier municipality/Albania). There is clear evidence that the author of both inscriptions, as well as of those in Greek and Latin, which are located above and below the icon, must be the Orthodox monk Nektarios Terpos (: (A)rom. Nectarie Tärpu, Gr. Νεκτάριος Τέρπος, Alb. Nektar Tërpo), since not incidentally, part of it holds his signature (: <ὁ ἱερονόμαχος Νεκτάριος>) as well as a dating that coincides with his lifetime, leading back to the year 1731 (: <αυλα>).

After depicting the paratextual framework, the emphasis of this study lies in the philological analysis of the two inscriptions, which in turn will enable a comparison of the graphic systems that circulated at the time in the cultures of written Albanian and Aromanian, within the cultural Orthodox area in the compact Albanian-speaking region. To know and discuss some deviations in the common graphic code based on the Greek alphabet also means to examine the origin of those graphemes that are foreign to this alphabet. As we shall see, these are available loans, either borrowed from the Latin alphabet or – and even especially – from a graphic code with an original alphabet, which most probably and not incidentally serves as the common pillar of the cultures of both written languages.

NEHEMIAH GATEWAY ALBANIA CAMPUS GUEST MAP

- 1** MAIN GATE
- 2** ADMINISTRATION
offices
- 3** MISSION HOUSE
breakfast & lunch
- 4** ALFRED WENIG
library, seminar room & l'Aurore coffee shop
- 5** XHEMIL ZGJANI
health service
- 6** TENT / SPORTS
- 7** HORST KOSCHMIEDER
elementary school
- 8** HANS FLESSA
GUEST HOUSE
- 9** NG HEADQUARTERS
reception desk
- 10** NG UNIVERSITY
HIGH SCHOOL
cafeteria